

Jitka Nábělková

Formativní hodnocení v mateřské škole: vzdělávací strategie, metody a nástroje

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

Formativní hodnocení v mateřské škole: vzdělávací strategie, metody a nástroje

Jitka Nábělková

Olomouc 2026

Odborné recenzentky

Mgr. Marie Najmonová, Ph.D., MBA

Mgr. Stanislava Korcová

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv
a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Jitka Nábělková, 2026

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2026

<https://doi.org/10.5507/pdf.26.24467566>

ISBN 978-80-244-6756-6 (print)

ISBN 978-80-244-6757-3 (online: iPDF)

Obsah

Předmluva	7
Úvod	9
1 Formativní hodnocení v kurikulu preprimárního vzdělávání	11
1.1 Pojetí formativního hodnocení dle revidovaného RVP PV	12
1.2 Implementace formativního hodnocení do školního vzdělávacího programu	14
1.3 Význam formativního hodnocení pro evaluaci školního vzdělávání	16
1.4 Přehled klíčových strategií formativního hodnocení	16
1.4.1 Stanovení cílů a kritérií úspěchu	17
1.4.2 Poskytování kvalitní zpětné vazby	18
1.4.3 Podpora sebehodnocení	18
1.4.4 Vrstevnické hodnocení	19
1.4.5 Práce s chybou	19
1.4.6 Vzájemná provázanost strategií	19
2 Vzdělávací strategie ve školních vzdělávacích programech mateřských škol	22
2.1 Formativní hodnocení jako východisko vzdělávacích strategií	23
2.2 Od očekávaných výsledků učení k formativním vzdělávacím strategiím v pedagogické praxi	26
2.2.1 Kompetence k učení: Formativní vzdělávací strategie	28
2.2.2 Kompetence k řešení problémů: Formativní vzdělávací strategie	33
2.2.3 Kompetence komunikativní: Formativní vzdělávací strategie	40
2.2.4 Klíčová kompetence osobnostní a sociální: Formativní vzdělávací strategie	46
2.2.5 Kompetence k občanství a udržitelnosti: Formativní vzdělávací strategie	55
2.2.6 Klíčová kompetence k podnikavosti a pracovní: Formativní vzdělávací strategie	61

2.2.7	Kompetence kulturní: Formativní vzdělávací strategie	72
2.2.8	Kompetence digitální: Formativní vzdělávací strategie	77
3	Metodicko-didaktické podněty	84
3.1	Základní principy efektivního formativního hodnocení	86
3.2	Metodiky a metody formativního hodnocení	102
3.2.1	Didaktický soulad a systémová provázanost metod formativního hodnocení	105
3.2.2	Metoda formativního hodnocení: Výukový cíl	108
3.2.3	Metoda formativního hodnocení: Kritéria úspěchu	110
3.2.4	Metoda formativního hodnocení: Zpětná vazba	122
3.2.5	Metoda formativního hodnocení: Práce s chybou	133
3.2.6	Metoda formativního hodnocení: Sebehodnocení	143
3.2.7	Metoda formativního hodnocení: Vrstevnické hodnocení	151
3.2.8	Metoda formativního hodnocení: Portfolio dítěte	155
3.2.9	Digitální technologie ve formativním hodnocení v mateřské škole – systémové perspektivy	170
3.3	Modelové situace a inspirativní příklady z praxe	179
3.3.1	Inspirativní příklady z praxe: Sebehodnocení, zpětná vazba	181
3.3.2	Inspirativní příklady z praxe: Zpětná vazba dítě–učitel	186
3.3.3	Inspirativní příklady z praxe: Kriteriaální sebehodnocení	190
3.3.4	Inspirativní příklady z praxe: Zpětná vazba: Token economy	196
3.3.5	Inspirativní příklady z praxe: Kriteriaální hodnocení sociálních dovedností + zpětná vazba rodičům	204
3.3.6	Inspirativní příklady z praxe: Zpětná vazba ke kvízovým otázkám	208
3.3.7	Inspirativní příklady z praxe: Obousměrná zpětná vazba dítě ↔ učitel	210
3.3.8	Inspirativní příklady z praxe: Vrstevnické hodnocení	213
3.3.9	Inspirativní příklady z praxe: Sebehodnocení	217
3.3.10	Inspirativní příklady z praxe: Vrstevnické hodnocení	219
3.3.11	Inspirativní příklady z praxe: Smlouvy o chování dětí a odměnový systém	222
3.3.12	Inspirativní příklady z praxe: Sebehodnocení dovedností sebeobsluhy	226
3.3.13	Inspirativní příklady z praxe: Zpětná vazba – „See three before me“	228
3.3.14	Inspirativní příklady z praxe: Mapy učebního pokroku	231
	Na závěr	248
	Literatura	249
	Jmenný rejstřík	256
	Přílohy	258

Předmluva

Publikace, kterou držíte v rukou, je určena především studentkám a studentům učitelství pro mateřské školy, začínajícím i zkušeným pedagogům a všem, kdo se odborně zajímají o problematiku předškolního vzdělávání. Jejím cílem je poskytnout ucelený pohled na téma formativního hodnocení v předškolním vzdělávání a nabídnout podklady pro jeho promyšlenou implementaci do každodenní práce s dětmi.

Formativní hodnocení představuje přístup, který zdůrazňuje aktivní roli dítěte v procesu učení. V centru pozornosti již nestojí pouze samotný výsledek, ale také cesta, kterou dítě prochází, a podpora jeho sebereflexe a motivace. Tento způsob práce umožňuje pedagogovi lépe sledovat individuální vzdělávací potřeby, posilovat spolupráci s rodinou a vytvářet prostředí, v němž dítě získává pocit bezpečí, důvěry a smysluplného učení.

Text publikace vychází z aktuální podoby Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2025) a reflektuje současné trendy v pedagogickém výzkumu i v zahraniční praxi. Učebnice kombinuje teoretické ukotvení s praktickými ukázkami a metodickými doporučeními, která mohou sloužit jako podklad nebo inspirace pro každodenní vzdělávací činnosti. Nabízí konkrétní vzdělávací strategie, metody a nástroje, které podporují proměnu hodnocení v prostředek učení a profesního rozvoje.

Kniha tak usiluje o propojení vědeckého poznání s pedagogickou praxí. Jejím posláním je poskytnout čtenářům teoretické zázemí i praktickou oporu, které jim umožní kvalifikovaněji reagovat na potřeby dětí předškolního věku a rozvíjet jejich potenciál v souladu s požadavky současné společnosti.

Mateřské školy v českém vzdělávacím systému představují první institucionální článek, v němž dítě získává zkušenost s organizovaným vzděláváním.

Jejich význam přesahuje rámec přípravy na školní docházku – plní důležitou roli při vyrovnávání vzdělávacích šancí, předcházení sociálním nerovnostem a podpoře inkluzivního přístupu. Zvláštní důraz je kladen na spolupráci s rodinou, která je v podmínkách českého předškolního vzdělávání považována za klíčový faktor kvality. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Česká školní inspekce proto v posledních letech opakovaně upozorňují na nezastupitelnou úlohu mateřských škol v rozvoji dítěte a v posilování jeho připravenosti pro celoživotní učení.

Věříme, že tato publikace se stane užitečným průvodcem při studiu i praktické práci v mateřských školách. Jejím cílem je podpořit nejen profesní kompetence pedagogů, ale také jejich sebereflexi a ochotu hledat nové cesty, jak naplňovat vzdělávací cíle RVP PV v každodenní praxi. Přejeme si, aby přispěla k rozvoji pedagogické kultury založené na dialogu, spolupráci a respektu k individualitě každého dítěte, a tím i k posílení společenského významu mateřských škol v českém vzdělávacím systému.

Úvod

Formativní hodnocení se v posledních letech stalo jedním z klíčových pojmů v oblasti vzdělávání – nejen na úrovni školního a primárního vzdělávání, ale stále výrazněji také v předškolní praxi. V českém prostředí se k němu systematicky vztahuje revidovaný Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který akcentuje potřebu posilovat individuální rozvoj dítěte, podporovat jeho sebereflexi a vytvářet prostředí bezpečné pro chybu a zkoušení nových cest. Tato publikace přináší ucelený pohled na formativní hodnocení v mateřských školách a nabízí čtenářům jak teoretické ukotvení, tak vzdělávací strategie a příklady využitelné v každodenní pedagogické práci.

Učebnice vychází z přesvědčení, že hodnocení nemá být prostředkem selekce či srovnávání, ale nástrojem podpory a rozvoje dítěte. Klade důraz na to, aby dítě bylo aktivním účastníkem svého učení – rozumělo cílům činností, dokázalo reflektovat vlastní pokroky a získávalo motivaci k dalšímu objevování. Pedagog zde vystupuje jako průvodce a partner, který pomocí zpětné vazby a rozvojově citlivých strategií podporuje samostatnost, tvořivost i spolupráci dětí.

Publikace je strukturována tak, aby postupně provázela čtenáře od obecného vymezení formativního hodnocení a jeho zakotvení v kurikulu přes rozpracování vzdělávacích strategií a jejich propojení s jednotlivými očekávanými výstupy učení klíčových kompetencí až po konkrétní metodické ukázky a doporučení. V jednotlivých kapitolách jsou představeny formativní strategie k rozvoji kompetencí k učení, řešení problémů, komunikaci, sociálním a osobnostním dovednostem, občanství a udržitelnosti i podnikavosti a pracovním návykům. Každá z těchto oblastí je doplněna praktickými příklady,

metodickými doporučeními a návrhy na využití digitálních technologií, které reflektují současné pedagogické trendy.

Tento úvodní text má za cíl naladit čtenáře na hlavní myšlenku knihy – že formativní hodnocení není izolovaným nástrojem, ale komplexním přístupem k dítěti, který propojuje teorii s praxí a má zásadní vliv na kvalitu vzdělávání v mateřských školách. Věříme, že publikace se stane inspirací pro studenty učitelství, začínající i zkušené pedagogy a všechny, kdo hledají cesty k promyšlenému a smysluplnému vzdělávání dětí předškolního věku.

Publikace zároveň vychází z reflexe dlouhodobé lektorské praxe autorky v kurzech celoživotního vzdělávání (CŽV PdF UP), které vede či vedla. Jednotlivé metodiky a inspirativní příklady z praxe jsou konstruovány na základě systematického vyhodnocování reflexí účastníků kurzů a průběžné analýzy jejich aktuálních vzdělávacích potřeb. Text tedy propojuje odbornou literaturu s daty z terénu a představuje postupy, které byly ověřovány v reálných podmínkách mateřských škol.

1 Formativní hodnocení v kurikulu preprimárního vzdělávání

V posledních dvou dekádách se formativní hodnocení stalo jedním z klíčových nástrojů zvyšování kvality vzdělávání v mezinárodním měřítku. Organizace OECD opakovaně upozorňuje, že **formativní hodnocení** – jako hodnocení pro učení (*assessment for learning*) – **přispívá k efektivnímu rozvoji dovedností a klíčových kompetencí dětí** již od raného věku. Tento přístup je v souladu se strategií **OECD Education (2030)** a klade důraz na **formativní přístup při hodnocení žáků**, který je prosazován v revizích kurikula (např. RVP ZV, 2025). Formativní hodnocení je vnímáno jako pedagogický nástroj, který pomáhá dítěti chápat smysl učení, přijímat odpovědnost za vlastní pokrok a rozvíjet schopnosti seberegulace.

Zahraniční přístupy ukazují, že efektivní formativní hodnocení musí být pevně zakotveno v kurikulu, pedagogické kultuře a každodenní praxi. Z toho vyplývá několik doporučení pro implementaci na školní úrovni v České republice:

- Formulovat ve školních vzdělávacích programech konkrétní principy hodnocení: Nejen zmínit formativní hodnocení, ale specifikovat, jakými způsoby se promítá do vzdělávacích strategií a jak je propojeno s plánováním a individualizací výuky.
- Rozpracovat systém portfolií: Inspirace ze Skandinávie ukazuje důležitost portfolií jako nástroje pro dokumentaci a reflexi učení, který má jasnou strukturu a kontinuitu.
- Podpora profesního rozvoje učitelů: Zahraniční systémy investují do dlouhodobého profesního učení učitelů v oblasti pedagogické diagnostiky, zpětné vazby a dialogu s dítětem. ŠVP by měl reflektovat i potřebu kontinuálního vzdělávání pedagogů.

- Silnější vazba na spolupráci s rodiči: Inspirace ze Skotska či Finska ukazuje, že efektivní formativní hodnocení je vždy sdílený proces, do kterého jsou zapojeni i zákonní zástupci dítěte.

Formativní hodnocení je kulturní paradigma, které formuje vztah mezi učitelem a dítětem jako partnerský a rozvojový. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2025) vytvořil pro tento přístup vhodný rámec, ale v implementaci do ŠVP a každodenní pedagogické praxe je třeba ještě systematictěji navázat na zahraniční osvědčené přístupy – zejména v oblasti strukturované sebereflexe, plánování na základě pokroku dítěte a budování kultury učení.

RVP PV (2025) se těmito trendům přibližuje důrazem na diagnostické portfolio, sebehodnocení dětí, respekt k individualitě a inkluzi. Ve srovnání se zahraničními kurikuly však stále chybí explicitnější metodická opora pro učitele a detailnější vymezení vazby mezi hodnocením a pedagogickým plánováním.

1.1 Pojetí formativního hodnocení dle revidovaného RVP PV

Formativní hodnocení je nedílnou součástí kvalitního předškolního vzdělávání, jehož cílem je podpora individuálního rozvoje dítěte na základě systematického pedagogického diagnostikování a poskytování průběžné zpětné vazby. RVP PV (2025) chápe hodnocení jako nástroj podpory dítěte, nikoliv jako prostředek selekce, klasifikace či srovnávání dětí.

Klíčové principy hodnocení v revidovaném RVP PV

Hodnocení jako podpora: Hodnocení slouží primárně k průběžné diagnostice a k plánování dalších vzdělávacích kroků, které reagují na individuální potřeby a pokroky dítěte.

Důraz na proces: Zaměřuje se na proces učení a rozvoje dítěte, nikoli na pouhý finální výsledek.

Zpětná vazba a reflexe: Podporuje se poskytování kvalitní zpětné vazby dítěti i rodičům.

Návaznost na ZŠ: V rámci RVP PV (2025) je řešena i plynulejší návaznost na základní vzdělávání, což vyžaduje, aby učitelé/učitelky MŠ uměli poskytovat informace o dosaženém stupni rozvoje dítěte, ale stále bez selekce a srovnávání.

Formativní přístup, jak je vyjádřen v revidovaném RVP PV (2025), směřuje k posílení aktivní účasti dítěte na vlastním učení a umožňuje mu chápat smysl a cíl učení, vnímat vlastní pokrok a rozvíjet schopnost sebereflexe. Tento přístup přispívá k utváření pozitivního vztahu k učení a podporuje vnitřní motivaci dítěte. RVP PV definuje učitele jako průvodce dítěte ve vzdělávání, který „využívá formativní přístup, podporuje sebehodnocení a vrstevnické hodnocení“ (RVP PV, 2025, s. 9). V tomto smyslu učitel nehodnotí dítě v tradičním slova smyslu, ale poskytuje mu zpětnou vazbu zaměřenou na proces učení, nikoliv pouze na výsledek. Učitel vytváří prostředí, v němž dítě zažívá úspěch, bezpečí a podporu, a umožňuje mu aktivně vstupovat do procesu hodnocení svého pokroku. Formativní hodnocení je úzce propojeno s pedagogickým diagnostikováním – učitel průběžně sleduje, zaznamenává a vyhodnocuje individuální pokroky dětí a tyto informace využívá pro další plánování vzdělávání. Tato zpětná vazba je nejen důležitým nástrojem pro učitele, ale také pro děti a jejich zákonné zástupce.

Podle RVP PV (2025) jsou výsledky pedagogického diagnostikování zaznamenávány do tzv. diagnostického portfolia, do jehož tvorby se zapojuje i dítě a jeho rodiče. Portfolio slouží jako prostředek reflexe a dokumentace pokroku dítěte, podporuje jeho schopnost sebereflexe a nabízí prostor pro dialog mezi učitelem, dítětem a rodičem.

Tato forma hodnocení je v souladu s principy individualizovaného a inkluzivního vzdělávání, protože respektuje jedinečné vývojové tempo, potřeby a možnosti každého dítěte. Formativní hodnocení tím naplňuje jeden ze základních cílů RVP PV – vyrovnávat vzdělávací šance každého dítěte (RVP PV, 2025, s. 7).

Formativní hodnocení přispívá k naplňování rozvoje klíčových kompetencí, které tvoří jádro vzdělávacího obsahu RVP PV. Kompetence k učení, k řešení problémů, komunikační a další jsou rozvíjeny prostřednictvím systematické podpory, reflektivní pedagogické praxe a přímého zapojení dítěte do procesu hodnocení. Dítě, které je soustavně podporováno ve vnímání vlastního pokroku, získává kompetence potřebné pro život v 21. století. Právě tyto

kompetence jsou v RVP PV (2025) formulovány jako očekávané výsledky učení na konci předškolního období, a formativní hodnocení je tak klíčovým nástrojem jejich dosahování. Formativní hodnocení v pojetí RVP PV z roku 2025 představuje progresivní a citlivý výchovný přístup, který akcentuje proces učení dítěte, jeho individuální pokrok a podporu vnitřní motivace. Učitel zde vystupuje jako reflektivní průvodce a partner dítěte, nikoliv hodnotitel v tradičním slova smyslu. Tento přístup podporuje rozvoj klíčových kompetencí, inkluzivní přístup ke vzdělávání a klade důraz na aktivní spolupráci s rodinou. Formativní hodnocení se tak stává nedílnou součástí pedagogické profesionality a kvality předškolního vzdělávání (RVP PV, 2025).

1.2 Implementace formativního hodnocení do školního vzdělávacího programu

Implementace formativního hodnocení do školního vzdělávacího programu (ŠVP) vyžaduje systematické ukotvení a pro jeho plnohodnotné začlenění do ŠVP je klíčové, aby bylo tematizováno napříč následujícími oblastmi dokumentu:

Vzdělávací strategie – ŠVP by měl konkretizovat nejen vzdělávací strategie, ale i formativní strategie jako základní postupy rozvoje klíčových kompetencí. Formativní hodnocení musí být spojeno s uplatňovanými metodami výuky. Je třeba definovat, že učitelé poskytují pravidelnou, rozvojově zaměřenou zpětnou vazbu, zapojují děti do stanovování cílů učení, podporují sebereflexi a vytvářejí prostředí bezpečné pro chybu (Black & Wiliam, 2009).

Pedagogické diagnostikování – Součástí ŠVP má být popis procesu diagnostiky a hodnocení výsledků učení dítěte. V textu RVP PV (2025) je doporučováno **využívání diagnostického portfolia**, které dokumentuje vývoj dítěte a je nástrojem pro plánování vzdělávacích aktivit i komunikaci s rodiči.

Hodnoticí systém školy – Tato část ŠVP má jasně vymezit, že škola využívá formativní přístup vedle (nebo místo) klasického sumativního hodnocení, přičemž rozlišuje různé formy (pozorování, sebehodnocení, vrstevnické hodnocení, slovní zpětná vazba apod.) a jejich účel. Užitečné je popsat konkrétní nástroje – například individuální hodnoticí listy, rubriky nebo žákovská portfolia (Chappuis, 2015).

Sebehodnocení a vrstevnické hodnocení – Učitel je veden k tomu, aby vytvářel příležitosti pro to, aby děti reflektovaly vlastní pokrok a zapojovaly se do hodnocení spolu s ostatními. ŠVP by měl tento princip konkretizovat ve vzdělávacím obsahu a denní organizaci.

Plán autoevaluační školy – Formativní hodnocení výsledků učení je integrální součástí autoevaluační činnosti. ŠVP má zahrnovat **kritéria a nástroje pro sledování rozvoje dětí v klíčových kompetencích a vzdělávacích oblastech**, které reflektují očekávané výstupy učení formulované v RVP PV.

Podpora žákovského učení a autonomie – ŠVP má zohledňovat, že hodnocení není izolovanou činností, ale součástí každodenní výuky. Cílem je učit děti, jak se učit (metakognice), jak reflektovat svůj výkon a jak si stanovovat realistické cíle.

Spolupráce s rodiči – ŠVP by měl definovat mechanismy, jakými jsou rodiče informováni o formativních výstupech a jak se podílejí na hodnocení vývoje dítěte. Komunikace má být obousměrná a založená na důvěře a partnerství. Formativní hodnocení má význam pouze tehdy, pokud se jeho principům porozumí i ze strany zákonných zástupců. ŠVP by měl obsahovat rámec komunikace s rodiči o pokrocích dětí – například prostřednictvím portfoliových setkání, individuálních konzultací a sdílených reflexí.

Formativní hodnocení podporuje rozvoj dítěte v souladu s jeho individuálními možnostmi, činí z něj aktivního účastníka učení a vytváří prostředí bezpečí a respektu. Úspěšná implementace vyžaduje nejen jasně popsané postupy, ale také připravenost pedagogického týmu k systematickému a reflektivnímu využívání tohoto přístupu v každodenní praxi.

V současné kurikulární teorii se formativní hodnocení stává základním nástrojem podpory rozvoje klíčových kompetencí a individualizovaného přístupu k učení. Z hlediska školního vzdělávacího programu (ŠVP) v úrovni preprimárního vzdělávání je žádoucí, aby bylo explicitně ukotveno nejen v části věnované hodnocení, ale i ve vzdělávacích strategiích, organizaci výuky a školní kultuře (Ninomiya, 2016).

1.3 Význam formativního hodnocení pro evaluaci školního vzdělávání

Formativní přístup není pouze nástrojem výuky, ale také mechanismem zpětné vazby pro celou školu. Údaje získané z diagnostických nástrojů, vývojových map nebo žákovských portfolií lze využít při školní autoevaluaci – a to zejména při sledování rozvoje klíčových kompetencí a efektivity vzdělávacích strategií (OECD, 2013).

Součástí ŠVP má být i plán autoevaluace, v němž škola definuje indikátory kvality formativního hodnocení – například míru zapojení dětí do hodnocení, kvalitu zpětné vazby poskytované učiteli nebo využívání portfolií v různých ročnících.

Výzvy implementace a podmínky úspěchu

Zahraniční zkušenosti i česká praxe ukazují, že klíčovými předpoklady úspěšné implementace formativního hodnocení do ŠVP jsou:

- *konzistence napříč školním týmem* – formativní kultura nemůže být záležitostí jednotlivců, ale musí být sdílenou hodnotou kolektivu; podpora profesního rozvoje učitelů,
- *vedení školy jako nositel změny* – vedení školy hraje klíčovou roli při nastavování školní hodnotící politiky a podpory formativních přístupů (Fullan & Hargreaves, 2016).

Formativní hodnocení musí být kurikulárně ukotveno na úrovni ŠVP. Jeho plnohodnotné uplatnění ve školní praxi závisí na srozumitelném popisu v tomto dokumentu, systematické podpoře učitelů a zapojení všech aktérů – včetně dětí a jejich rodičů. ŠVP tak plní roli nejen plánovacího, ale i hodnotícího a rozvojového nástroje školy.

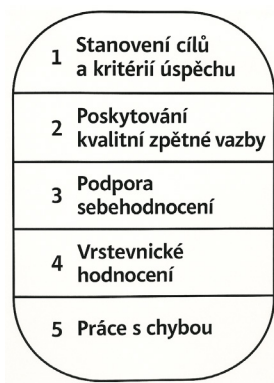
1.4 Přehled klíčových strategií formativního hodnocení

Formativní hodnocení se v současném pedagogickém diskurzu považuje za jeden z nejeфекtivnějších přístupů podpory učení. Black a Wiliam (2009)

zdůrazňují, že jeho podstata nespočívá v hodnocení jako takovém, ale v *interakci mezi učitelem a žákem*, která umožňuje průběžně sledovat učení a přizpůsobovat mu výuku. V prostředí předškolního vzdělávání nabývá tento přístup zvláštního významu – děti se zde teprve učí základním mechanismům sebereflexe, spolupráce a vytrvalosti při řešení úkolů. Formativní hodnocení proto není jen nástrojem, jak zjistit, co dítě dokázalo, ale především prostředkem k podpoře jeho celkového rozvoje, sebevědomí a vztahu k učení (Clarke, 2014).

Odborná literatura obvykle vymezuje pět základních strategií formativního hodnocení, které se navzájem doplňují a vytvářejí ucelený rámec:

1. Stanovení cílů a kritérií úspěchu.
2. Poskytování kvalitní zpětné vazby.
3. Podpora sebehodnocení.
4. Vrstevnické hodnocení.
5. Práce s chybou.

Obrázek 1 • Přehled pěti základních strategií formativního hodnocení

V následujícím textu jsou tyto strategie představeny podrobněji, a to s ohledem na jejich využitelnost v předškolní praxi.

1.4.1 Stanovení cílů a kritérií úspěchu

Jedním z hlavních předpokladů formativního hodnocení je transparentnost. Dítě potřebuje vědět, *kam směřuje*, aby mohlo reflektovat vlastní pokroky. Wiliam a Leahy (2015) uvádějí, že jasně formulované cíle umožňují nejen učitelům plánovat efektivněji, ale zároveň vedou děti k porozumění smyslu činností.

V mateřské škole to znamená, že učitelka s dětmi sdílí cíle v jednoduché, srozumitelné podobě. Může využít vizuální pomůcky, piktogramy nebo krátké věty („Dnes budeme zkoumat, co všechno dokážeme sami.“). Kritéria úspěchu pak mají ukazovat, podle čeho lze poznat, že dítě úkol zvládlo. Již

v předškolním věku si dítě dokáže osvojit jednoduchá kritéria: „*Umím si obléknout kabát.*“ „*Dokážu se zeptat, když něčemu nerozumím.*“

Transparentnost cílů a kritérií podporuje dítě v tom, aby dokázalo sledovat vlastní pokrok a chápalo učení jako proces, nikoli jako jednorázový výkon.

1.4.2 Poskytování kvalitní zpětné vazby

Zpětná vazba je v odborné literatuře označována za *nejvlivnější faktor učení* (Hattie & Timperley, 2007). Její efektivita však závisí na tom, zda je formulována rozvojově, nikoli hodnotícím způsobem. V předškolním vzdělávání má zpětná vazba často podobu jednoduchých vět, které poukazují na konkrétní chování: „*Všimla jsem si, že jsi dnes dokázal čekat, až kamarád domluví.*“ „*Byla jsi vytrvalá, když ti věž spadla a zkusila jsi ji znovu postavit.*“

Zpětná vazba má plnit tři základní funkce (Hattie & Timperley, 2007):

- **Kam směřuji?** – dítě rozumí cíli.
- **Jak se mi daří?** – dítě dostává informaci o aktuálním výkonu.
- **Jak pokračovat dál?** – dítě je motivováno k dalšímu kroku.

Pro předškolní děti je klíčové, aby zpětná vazba byla **okamžitá, konkrétní a pozitivně laděná**. Pouze tak podporuje motivaci a učí dítě, že proces učení je cennější než samotný výsledek.

1.4.3 Podpora sebehodnocení

Sebehodnocení je v předškolním vzdělávání obzvláště důležité, protože vytváří základy pro celoživotní schopnost reflexe a seberegulace. Dítě, které je vedeno k sebehodnocení, si uvědomuje nejen své úspěchy, ale i oblasti, kde potřebuje pomoc.

V raném věku je nutné volit jednoduché formy: obrázkové karty, smajlíky, barevné symboly nebo otázky typu: „*Co se mi dnes povedlo?*“ „*Na co jsem pyšný?*“ Clarke (2014) zdůrazňuje, že i malé děti se učí formulovat vlastní hodnocení, pokud k tomu dostanou vhodné nástroje.

Sebehodnocení zároveň podporuje rozvoj klíčových kompetencí definovaných v RVP PV (2025) – dítě se učí reflektovat proces učení, rozvíjí sebedůvěru a postupně přebírá větší odpovědnost za vlastní činnosti (NCCA, 2013).

1.4.4 Vrstevnické hodnocení

Peer assessment, tedy vrstevnické hodnocení, je v předškolní praxi často podceňovanou strategií. Přitom výzkumy ukazují, že i malé děti jsou schopny vnímat pokroky druhých, oceňovat jejich úsilí a učit se empatií (Fook & Sidhu, 2015).

Praktickou podobu může mít jednoduché sdílení v kruhu (Clarke, 2014) – děti říkají, co se jim na práci kamaráda líbilo; lze využít symbolické kartičky (např. hvězdičku za vytrvalost, srdíčko za laskavost). Výzkumy ukazují, že vrstevnické hodnocení rozvíjí komunikační dovednosti, spolupráci i argumentaci (Topping, 2017) a přispívá ke kritickému myšlení (Fook & Sidhu, 2015).

Důležitou roli má učitel, který vede děti k respektujícímu projevu a zajišťuje, aby nikdo nebyl vynechán či negativně stigmatizován.

1.4.5 Práce s chybou

Zatímco tradiční hodnocení vnímá chybu jako selhání, formativní hodnocení ji považuje za *přirozený a užitečný prvek učení*. Black a Wiliam (2009) zdůrazňují, že efektivní pedagogika staví na tom, že děti se učí prostřednictvím pokusů, omylů a následné reflexe.

V předškolní praxi to znamená, že učitel aktivně modeluje, že chybovat je v pořádku. Může například ukázat, že mu něco nevyšlo, a společně s dětmi hledat řešení. Dítě se tak učí, že neúspěch není překážkou, ale výzvou.

Clarke (2014) připomíná, že práce s chybou buduje u dětí vytrvalost, odvahu a odolnost. Vytváří klima bezpečí, v němž se dítě nebojí zkoušet nové věci, i když výsledek nemusí být dokonalý.

1.4.6 Vzájemná provázanost strategií

Je důležité zdůraznit, že uvedené strategie nelze chápat izolovaně. V praxi se navzájem prolínají a posilují. Jasně cíle a kritéria tvoří základ pro zpětnou vazbu, která se stává impulzem pro sebehodnocení i vrstevnické hodnocení. Práce s chybou pak rámuje celé prostředí a umožňuje, aby všechny předchozí strategie byly efektivní.

Pro učitelku mateřské školy to znamená, že formativní hodnocení není jednorázovým postupem, ale pedagogickou kulturou, která prostupuje všemi činnostmi dne – od volné hry po řízené vzdělávací aktivity.

Pět základních strategií formativního hodnocení představuje jádro přístupu, který má zásadní význam pro kvalitu předškolního vzdělávání. Stanovení cílů a kritérií dává dětem směr, zpětná vazba podporuje jejich motivaci, sebehodnocení a vrstevnické hodnocení rozvíjí aktivní roli dítěte a práce s chybou vytváří bezpečné prostředí pro zkoušení a objevování. Tyto strategie společně přispívají k rozvoji klíčových kompetencí vymezených v RVP PV (2025) a podporují děti na cestě k celoživotnímu učení.

Shrnutí

Kapitola vymezuje formativní hodnocení jako **podporu učení**, která staví dítě do aktivní role: rozumí cílům, sleduje vlastní pokrok a učí se sebereflexi. Opírá se o revidovaný **RVP PV (2025)**, jenž zdůrazňuje diagnostické portfolio, sebehodnocení, bezpečí pro chybu a spolupráci s rodinou. Pro **ŠVP** kapitola doporučuje formativní přístup jasně popsat napříč částmi (vzdělávací strategie, očekávané výstupy učení, hodnoticí systém školy, autoevaluace školy) a přenést jej do každodenní praxe. Zdůrazňuje roli učitele jako **průvodce a partnera**, který dává krátkou, konkrétní zpětnou vazbu a plánuje na základě důkazů o učení (portfolio, pozorování). Pro evaluaci školy kapitola ukazuje, jak data z formativních nástrojů pomáhají v **autoevaluaci a řízení kvality** (indikátory zapojení dětí, kvalita zpětné vazby, práce s portfoliem). Jádrem je pět **vzájemně provázaných strategií**: (1) stanovení cílů a kritérií úspěchu, (2) kvalitní zpětná vazba, (3) sebehodnocení, (4) vrstevnické hodnocení, (5) práce s chybou; jejich síla spočívá v propojení s výukou i školní kulturou. V závěru kapitola akcentuje přínosy pro rozvoj klíčových kompetencí a nabízí orientační otázky k reflexi (zakotvení v RVP/ŠVP, smysl provázanosti strategií, význam práce s chybou).

Otázky

1. Jakým způsobem je formativní hodnocení zakotveno v RVP PV (2025) a jak se odráží v kurikulárních dokumentech školy?
2. Jakých pět základních strategií formativního hodnocení odborná literatura uvádí a proč je důležité chápat je jako vzájemně propojené metody?

3. Jak přispívá práce s chybou k rozvoji dítěte a k vytváření bezpečného učebního prostředí?

Literatura

- Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–31.
- Chappuis, J. (2015). *Seven strategies of assessment for learning* (2nd Ed.). Pearson Education.
- Clarke, S. (2014). *Outstanding formative assessment: Culture and practice*. Hodder Education.
- Fook, C. Y., & Sidhu, G. K. (2015). Investigating the role of peer assessment in developing critical thinking skills. *Asia Pacific Education Review*, 16(2), 221–233.
- Fullan, M., & Hargreaves, A. (2016). *Bringing the profession back in: Call to action*. Learning Forward. https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2017/11/16_BringingProfessionFullanHargreaves2016.pdf
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112. <https://doi.org/10.3102/003465430298487>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2025). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)*. MŠMT. <https://msmt.cz>
- National Council for Curriculum and Assessment. (2013). *Aistear: The early childhood curriculum framework*. NCCA. <https://ncca.ie>
- Ninomiya, S. (2016). *The possibilities and limitations of assessment for learning: Exploring the theory of formative*. ERIC. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1130292.pdf>
- OECD. (2013). *Synergies for better learning: An international perspective on evaluation and assessment*. OECD Publishing.
- Topping, K. J. (2017). Peer assessment: Learning by judging and discussing the work of other learners. *Interdisciplinary Education and Psychology*, 1(1), Article 7. <https://riverapublications.com/article/peer-assessment-learning-by-judging-and-discussing-the-work-of-other-learners>
- Wiliam, D., & Leahy, S. (2015). *Embedding formative assessment: Practical techniques for K–12 classrooms*. Learning Sciences International.

2 Vzdělávací strategie ve školních vzdělávacích programech mateřských škol

Vzdělávací strategie v RVP PV (2025) jsou postavené na respektování vývojových specifik dětí, jejich individuálních dispozic, potřeb a zájmů. Hlavními východisky jsou konstruktivismus – dítě si osvojuje poznatky na základě vlastních zkušeností, pedagogické diagnostikování – průběžné poznávání dítěte a využívání těchto informací k plánování činností (RVP PV, 2025, s. 7).

Formativní přístup k hodnocení nelze oddělit od výukových metod, organizačních forem ani od širšího rámce vzdělávacích strategií uplatňovaných v mateřské škole. V RVP PV (2025) je jednoznačně formulováno, že cílem vzdělávání není pouze osvojení vědomostí, ale především podpora rozvoje klíčových kompetencí dítěte – zejména těch, které utvářejí základy celoživotního učení a občanského uplatnění.

Vzdělávací strategie se dle RVP PV (2025) zaměřují na:

- podporu autonomie dítěte,
- vedení k odpovědnosti,
- podporu mezilidských vztahů,
- vytváření podnětného a bezpečného prostředí,
- prevenci rizikového chování.

Formativní přístup je v RVP PV (2025) výslovně zmíněn a propojen s:

- podporou sebehodnocení a vrstevnického hodnocení, které má učitel aktivně rozvíjet,
- využíváním portfolia jako nástroje pro sledování pokroků dítěte a sdílení zpětné vazby mezi dítětem, učitelem a rodiči,
- prací s chybou – dítě je vedeno k tomu, aby chybu chápalo jako přirozenou součást učení a využilo ji k hledání alternativních řešení,

- oceňováním procesu učení a poskytováním popisné zpětné vazby, která podporuje motivaci dítěte a jeho sebevědomí.

Formativní hodnocení se tak objevuje jako průběžný diagnostický a podpůrný proces, nikoli jednorázové posuzování výkonu.

Strategie mají být plánovány vědomě a uplatňovány ve všech složkách pedagogického působení – nejen při vzdělávacích činnostech, ale i v režimových momentech a spontánní hře. Klíčové je, že prostředí mateřské školy má být místem „bezpečným pro chybu“ (RVP PV, 2025), tedy takovým, kde dítě může hledat řešení, experimentovat a učit se bez obavy z neúspěchu.

2.1 Formativní hodnocení jako východisko vzdělávacích strategií

Formativní hodnocení by nemělo být vnímáno jen jako nástroj zpětné vazby, ale jako součást celé vzdělávací strategie školy. Výzkumy (Black & Wiliam, 2009) ukazují, že formativní přístupy jsou nejúčinnější tehdy, pokud:

- učitelé poskytují průběžnou a rozvojově zaměřenou zpětnou vazbu,
- žáci (včetně dětí v MŠ) chápou cíle učení a spoluvytvářejí je,
- je systematicky rozvíjena sebereflexe a vlastní hodnocení dítěte,
- učitel aktivně pracuje s chybou jako příležitostí k učení,
- je hodnocení spojeno s učebními metodami a aktivitami.

ŠVP mateřské školy by proto měl nejen obecně deklarovat podporu formativního hodnocení, ale *konkrétně uvádět, jaké formativní strategie* budou v každodenní práci uplatňovány – například:

- jak budou učitelé podporovat sebehodnocení dítěte (např. pomocí reflexních kruhů, emočních teploměrů),
- jak budou využívat otevřené otázky a individuální zpětnou vazbu,
- jak bude do vzdělávání zakomponováno stanovování cílů učení.

Propojení vzdělávacích strategií, klíčových kompetencí a evaluace

Formativní hodnocení není jen typem hodnocení, ale celkovým pedagogickým rámcem, který propojuje kurikulární plánování, vzdělávací strategie, rozvoj

klíčových kompetencí i evaluaci. V praxi mateřské školy to znamená, že každá vzdělávací aktivita je promyšlena ve třech vzájemně propojených rovinách:

1. Jakou klíčovou kompetenci rozvíjíme?
2. Jakou vzdělávací strategii k tomu volíme?
3. Jak budeme sledovat a vyhodnocovat pokrok dítěte?

RVP PV (2025) zdůrazňuje vzdělávací strategie jako prožitkové, situační, kooperativní a sociální učení, které vycházejí z přirozených způsobů učení dítěte. Tyto strategie dávají konkrétní podobu naplňování klíčových kompetencí. Například:

- Prožitkové učení napomáhá rozvoji kompetence k učení a kompetence osobnostní a sociální, protože dítě reflektuje vlastní zkušenost.
- Kooperativní učení přímo podporuje kompetenci komunikativní a kompetenci k občanství a udržitelnosti, protože děti se učí spolupracovat, respektovat názory a řešit konflikty.
- Sociální učení posiluje zejména kompetenci komunikativní a kompetenci osobnostní a sociální (a přispívá i ke kompetenci k občanství a udržitelnosti), protože děti pozorují, napodobují a internalizují žádoucí způsoby jednání ve vztazích. Příklad: inscenační hry „jak požádat o pomoc / jak vyjednat pravidla hry“, vrstevnická zpětná vazba a společné třídní dohody vedou k rozvoji empatie, kooperace a prosociálního chování.

Pro naše potřeby v učebnici užíváme dva termíny: **vzdělávací strategie a formativní vzdělávací strategie**.

Vzdělávací strategie (RVP PV, 2025) – kurikulárně ukotvené způsoby **organizace a vedení učení v MŠ**, kterými učitelé dlouhodobě podporují rozvoj klíčových kompetencí (např. učení činností, prožitkové, kooperativní, sociální, integrované). Vycházejí z vývojových specifik dětí, průběžné pedagogické diagnostiky a bezpečného, podnětného prostředí.

Formativní vzdělávací strategie – konkrétní **postupy formativního hodnocení uvnitř výuky**, které zviditelňují učení a řídí ho průběžnou zpětnou vazbou: vyjasnění cíle v dětské řeči, kritéria úspěchu („poznáme podle...“), sběr důkazů o učení, krátká popisná zpětná vazba (feed-up/feedback/feed-forward), sebehodnocení a vrstevnické hodnocení, práce s chybou (vč. portfolia / digitálních záznamů).

Vzdělávací strategie i formativní vzdělávací strategie jsou tedy přímým nástrojem pro rozvoj klíčových kompetencí definovaných v RVP PV (2025), jako jsou:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence osobnostní a sociální,
- kompetence k občanství a udržitelnosti,
- kompetence k podnikavosti a pracovní,
- kompetence kulturní,
- kompetence digitální.

Je nezbytné, aby školní vzdělávací program vymezil vzdělávací strategie a formativní vzdělávací strategie ve vztahu k těmto kompetencím, např. prostřednictvím *matice* nebo *tabulky*, kde bude uvedeno:

Tabulka 1 ▪ Klíčová kompetence – Řešení problémů: formativní vzdělávací strategie a ukazatele/indikátory

Klíčová kompetence	Formativní vzdělávací strategie	Ukazatele/indikátory v praxi
Řešení problémů	Podporujeme hledání více řešení, práci s chybou, otázky typu „Co bys udělal jinak?“.	Dítě pojmenovává různé možnosti řešení problému, odhaduje dopady svých rozhodnutí.

Tím se vytvoří logické a funkční propojení mezi kurikulárním plánováním, výukovými metodami a evaluací.

Evaluace v předškolním vzdělávání je založena především na pedagogickém diagnostikování a portfoliích (NPI ČR; RVP PV). Aby byla smysluplná, měla by sledovat:

- zda zvolené vzdělávací strategie vedou k rozvoji klíčových kompetencí,
- jak dítě reflektuje své pokroky (sebehodnocení),
- jak učitel poskytuje rozvojově orientovanou zpětnou vazbu,
- jak se výsledky promítají do plánování výuky.

Například u **kompetence kulturní** může evaluace sledovat, zda dítě dokáže vyjádřit své pocity prostřednictvím výtvarné či hudební činnosti a učitel hodnotí proces, nikoli výsledek.

Propojení vzdělávacích strategií, klíčových kompetencí a evaluace vytváří **učený rámec pedagogické praxe**, který:

- dává učiteli jasný návod, jak plánovat a hodnotit,
- dítěti umožňuje chápat smysl učení a vnímat vlastní pokrok,
- rodičům poskytuje srozumitelné informace o rozvoji dítěte.

Tento integrovaný přístup činí z formativního hodnocení nejen nástroj zpětné vazby, ale i **hnací motor kurikulárního plánování a kultury učení** v mateřské škole.

Otázky

1. Které tři klíčové pojmy se v kapitole objevují nejčastěji a jak byste je vysvětlili vlastními slovy?
2. Proč je důležité uvést v ŠVP formativní vzdělávací strategie konkrétně, nikoli jen deklarativně?
3. Jak propojuje formativní hodnocení kurikulární plánování, rozvoj kompetencí a evaluaci?
4. Jaké riziko hrozí, pokud škola formativní hodnocení pojme jako „jednorázové posuzování výkonu“?

2.2 Od očekávaných výsledků učení k formativním vzdělávacím strategiím v pedagogické praxi

Následující pasáž učebnice představuje podrobný rozbor očekávaných výsledků učení (OVU) každé klíčové kompetence podle RVP PV (2025) a ukazuje, jak lze každý konkrétní výstup klíčové kompetence systematicky propojit s formativními vzdělávacími strategiemi. Záměrem je podpořit pedagogy v tom, aby rozvíjeli klíčové kompetence dětí cíleně a zároveň tvořivě – v souladu s aktuálními poznatky o efektivním učení. Formativní hodnocení je zde pojato nejen jako způsob ověřování a dosažení pokroku, ale především jako prostředek pro podporu, motivaci a rozvoj dítěte. Ukazujeme, jak lze jasně stanovit cíl a kritéria, jak využívat zpětnou vazbu a umožnit dětem

sebehodnocení i vzájemné hodnocení. Každý očekávaný výsledek učení je rozpracován na konkrétních příkladech, které pomáhají rozvíjet samostatnost, tvořivost, vytrvalost i schopnost spolupráce u dětí předškolního věku. Věříme, že propojení formativních metod s požadavky RVP PV přispěje ke kvalitnímu, smysluplnému a radostnému vzdělávání dětí. Pedagogové zde najdou inspiraci, jak každodenní aktivity strukturovat tak, aby vedly nejen ke splnění požadovaných výstupů, ale zejména k rozvoji vnitřní motivace a klíčových kompetencí, které děti využijí po celý život.

Jak v textu rozlišujeme „vzdělávací strategie“ a „formativní vzdělávací strategie“? Aby byla následující podkapitola srozumitelná, používáme dva pojmy v odlišných významech:

Vzdělávací strategie (RVP PV, 2025): Kurikulárně ukotvené způsoby organizace a vedení učení v MŠ, kterými učitelé dlouhodobě podporují rozvoj klíčových kompetencí. Patří sem např. učení činnostní, kooperativní, prožitkové, integrované apod. Jsou to „rámce práce“ či didaktické prostředí, v němž se učení odehrává.

Formativní vzdělávací strategie (jak je používá tato publikace): Konkrétně přiřazené postupy k dílčím výstupům klíčové kompetence, které zviditelňují učení a řídí ho průběžnou zpětnou vazbou. Patří sem např. práce s cílem a kritérii, krátká popisná zpětná vazba (feed-up/feed-back/feed-forward), sebehodnocení a vrstevnické hodnocení, práce s chybou a využití digitálních technologií k evidenci pokroku a portfoliím.

Jak se pojmy doplňují: Vzdělávací strategie z RVP PV vytvářejí scénu (prožitkové/kooperativní/integrované učení), zatímco formativní vzdělávací strategie jsou režijní pokyny uvnitř scény, které pomáhají dětem porozumět cílům, sledovat vlastní pokrok a činit další kroky (Black & Wiliam, 2009; Clarke, 2014).

Nyní uvedeme příklad praktického propojení obou termínů:

Zvolím kooperativní učení (vzdělávací strategie).

Dětem zpřesním cíl a viditelná kritéria úspěchu (formativní vzdělávací strategie).

Při práci ve dvojicích využijeme checklist pro vrstevnickou zpětnou vazbu; na závěr si děti označí důkazy učení do portfolia a naplánují další krok. Tímto spojením získá učitel praktický návod, jak k jednotlivým výstupům

kompetence k učení plánovat, realizovat i reflektovat činnosti tak, aby byly pro děti srozumitelné, motivující a vedly k prokazatelnému pokroku.

2.2.1 Kompetence k učení: Formativní vzdělávací strategie

V průběhu čtení rozlišujte dva pojmy, které mají odlišnou funkci: Vzdělávací strategie jsou v terminologii RVP PV (2025) vymezené postupy a organizační/pracovní formy, jimiž učitelé dlouhodobě podporují rozvoj jednotlivých klíčových kompetencí. Jsou to kurikulárně ukotvené způsoby práce v MŠ (např. učení činností, kooperativní, prožitkové, integrované aj.). Formativní vzdělávací strategie v této publikaci označují autorkou navržené, k výstupům klíčové kompetence konkrétně přiřazené postupy, které dělají učení dětí viditelným a řídí je prostřednictvím průběžné zpětné vazby. Tyto strategie didakticky „vkládáme“ do vzdělávacích strategií RVP PV (2025) a používáme je při plánování, realizaci i reflexi činností. K jednotlivým očekávaným výsledkům učení – zde ke klíčové kompetenci k učení – nabízíme konkrétní formativní vzdělávací strategie, které systematicky rozvíjejí aktivní učení, metakognici, práci s chybou i rozvojové hodnocení. Vycházíme z teoretických konceptů i ověřené praxe (Black & Wiliam, 2009; Clarke, 2014; Chappuis, 2015) a z reflexí ČŽV kurzů autorky. Cílem je, aby dítě rozumělo cílům, sledovalo svůj pokrok a učilo se s chutí. Každý očekávaný výsledek učení je doprovázen sadou kroků, které využívají jádro formativního přístupu:

- Práce s cílem a kritérii úspěchu – zpřesnění, *čeho si máme všimnout a podle čeho poznáme pokrok*.
- Zpětná vazba – krátká, popisná, směřovaná k dalšímu kroku (feed-up/feedback/feed-forward).
- Sebehodnocení – dítě hodnotí vlastní postup a volí další krok.
- Vrstevnické hodnocení – bezpečné sdílení a učení dětí mezi sebou
- Práce s chybou – chyba jako zdroj informace a příležitost k učení.

Průřezově doporučujeme využívat digitální technologie tam, kde posilují viditelnost učení (záznam důkazů, portfolio, okamžitá zpětná vazba). Tímto propojením vzdělávacích strategií RVP PV (2025) a formativních vzdělávacích strategií autorky získává učitelka/učitel praktický návod, jak k jednotlivým

výstupům kompetence k učení plánovat činnosti, které jsou pro děti srozumitelné, motivující a vedou k prokazatelnému pokroku.

Očekávané výsledky učení a formativní vzdělávací strategie

KKU-000-000-PV1-001

Dítě při učení využívá strategie pokusu a omylu.

- **Stanovení cíle a kritérií:** Na začátku aktivity s dětmi stanovíme jasný cíl: „Dnes budeme zkoušet různé způsoby, jak vyřešit úkol, a zjistíme, co funguje nejlépe.“ Kritéria mohou být: „Vyzkouším alespoň dva různé způsoby řešení.“ „Podělím se o to, co se mi povedlo i co nevyšlo.“
- **Zadávání otevřených úkolů umožňujících více řešení:** Připravíme úkoly, které mají více cest k cíli (např. stavba mostu z různých materiálů, různé způsoby skládání obrázku). Podporujeme experimentování: „Zkus to různě a uvidíme, co bude fungovat!“ (Black & Wiliam, 2009)
- **Modelování učitelem:** Učitel sám nahlas přemýšlí a ukazuje, jak zkouší různé možnosti, někdy schválně zvolí cestu, která nevyjde, a popisuje, co udělal a proč to nefungovalo. Demonstruje, že chyba je běžnou součástí učení a vede k dalšímu pokusu.
- **Společná reflexe (zpětná vazba):** Po dokončení úkolu diskutujeme s dětmi: „Co jsme dnes zkusili? Co se nám nepovedlo? Co nás to naučilo?“ Vyzdvihujeme pozitivní postoj ke zkoušení a vytrvalosti, oceňujeme snahu hledat nové cesty („Vidím, že jsi zkusil dvě různé věci, to je skvělé!“).
- **Sebehodnocení:** Vedeme děti k sebehodnocení, kde mohou jednoduchým způsobem (např. obrázkovou kartičkou) vyjádřit, zda zkusily víc možností a co jim přišlo zajímavé nebo co by příště udělaly jinak.
- **Práce s chybou:** Akcentujeme, že neúspěch není problém, ale součást procesu. Povzbuzujeme děti, aby se nebály omylu a braly ho jako příležitost k učení („Když mi to nevyjde, můžu to zkusit jinak nebo se zeptat kamaráda, co zkusil on.“).
- **Vrstevníkové hodnocení:** Vedeme děti ve skupině ke sdílení svých postupů a nápadů, ostatní mohou ocenit odvahu zkoušet nové věci nebo nápad, který se jim líbil.
- **Anonymní vrstevníkové hodnocení s fotkami a symboly:** Užíváme různé symboly k vrstevníkovému hodnocení. Každé dítě má na nástěnce

fotografii. Připravíme sadu obrázkových symbolů, kde každý symbol znamená jiný druh pochvaly (například srdíčko – „byl/a jsi laskavý/á“, hvězdička – „měl/a jsi dobrý nápad“, smajlík – „pomohl/a jsi kamarádovi“, palec nahoru – „vytrval/a jsi i při potížích“ apod.). Na konci činnosti nebo projektu děti anonymně přiřadí vybraný symbol k fotografii kamaráda, kterého chtějí ocenit (připevní symbol k fotce na nástěnce nebo vloží kartičky do krabičky). Pak společně s dětmi symboly znovu projdeme, zopakujeme, co která pochvala znamená, a povzbudíme děti, aby sdílely, za co si ocenění zasloužily. Tento systém umožňuje dětem ocenit konkrétní dovednosti a chování kamarádů podle zvoleného symbolu, i když neumí číst, a podporuje pozitivní atmosféru, empatii a rozvoj komunikačních dovedností.

- **Digitální technologie:** Průběh učení a různé pokusy je možné zaznamenat pomocí tabletu (krátká videa, fotografie) a při zpětné vazbě si společně prohlédnout různé cesty k řešení.

Poznámka: Tato formativní vzdělávací strategie posiluje u dětí předškolního věku odvahu zkoušet nové věci, vytrvalost, schopnost reflektovat svůj postup a učit se z chyb. Formativní hodnocení zde poskytuje podporu a motivaci k experimentování a rozvoji tvůrčího myšlení.

KKU-000-000-PV1-002

Záměrně se soustředí na činnost a udrží pozornost.

- **Stanovení cíle a kritérií:** Na začátku aktivity stanovíme s dětmi cíl: „Dnes budeme trénovat, jak vydržet u jedné činnosti, i když nás něco rozptýlí.“ Společně si ujasníme kritéria, například: „Vydržím u činnosti nejméně 5 minut nebo až do konce.“ „Dám si pauzu, když to potřebuji, a pak se vrátím.“ „Když mě něco vyruší, zkusím se znovu soustředit.“
- **Používání krátkých řízených aktivit s jasným cílem:** Aktivity jsou strukturované a přizpůsobené věku dětí. Dopředu jasně vysvětlíme, co bude úkolem, a motivujeme děti, aby sledovaly postup od začátku do konce (Clarke, 2014). Formativní zpětná vazba: „Vidím, že jsi dokončil celou stavbu bez přestávky, to je velký pokrok!“
- **Vizualizace postupu (obrázkové sekvence „nejdříve–potom“):** Využíváme obrázkové návody, které ukazují postup krok za krokem. Dítě

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy *Formativní hodnocení v mateřské škole: vzdělávací strategie, metody a nástroje*.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.